

Adroddiad i'r:	Pwyllgor Craffu Cymunedau
Dyddiad y Cyfarfod	20 Ionawr 2022
Aelod Arweiniol / Swyddog	Y Cynghorydd Brian Jones: Aelod Arweiniol Gwastraff, Cludiant a'r Amgylchedd / Tony Ward: Pennaeth Priffyrdd a'r Amgylchedd
Awdur yr Adroddiad:	Tim Towers: Rheolwr Priffyrdd, Asedau a Risg
Teitl	Polisiâu Cynnal a Chadw Priffyrdd ar gyfer Ffyrdd Di-ddosbarth

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

- 1.1. Edrych ar bolisi'r Cyngor ar gynnal ffyrdd di-ddosbarth ynghyd â'r meini prawf a'r fformiwla a ddefnyddir ar gyfer dyrannu a gwario'r arian ychwanegol a ddyrannir tuag at ffyrdd yn y sir.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

- 2.1. Darparu dealltwriaeth i Aelodau o sut y dilynir y ddyletswydd statudol i gynnal ffyrdd ar gyfer ffyrdd nad ydynt yn brif ffyrdd er mwyn sicrhau eu bod yn ddiogel. Mae'r adroddiad yn cynnwys esboniad o'r strategaeth gyffredinol a ddefnyddir er mwyn i unrhyw gyfleoedd cyllid gael yr effaith fwyaf.

3. Beth yw'r Argymhellion?

- 3.1. Bod y Pwyllgor yn ystyried yr adroddiad a chadarnhau eu bod yn fodlon y defnyddir y dull cywir o ran cynnal priffyrdd er mwyn cael yr aliniad gorau rhwng y risg i ddefnyddwyr a'r arian sydd ar gael.

4. Manylion yr adroddiad

- 4.1. Mae cynnal y ffyrdd yn Ddyletswydd Statudol a osodir gan y Ddeddf Priffyrdd, 1980, ond mae ychydig o ddehongli o ran beth yw'r 'safon' gan fod pob Awdurdod Priffordd (y mae Cyngor Sir Ddinbych yn un ohonynt) yn cael eu cyfyngu gan gyfyngiadau

cyllidebol; adnoddau; y defnydd (a'r math o ddefnydd) y mae'r rhwydwaith yn ei gael; a rhai ystyriaethau eraill. Am y rheswm hwn, mae bob Awdurdod yn gosod ei safonau isafswm mewn Cod Ymarfer. Cymeradwywyd Cod Ymarfer Sir Ddinbych gan y Cabinet ar 21 Ionawr 2020.

- 4.2. Mae'r cod ymarfer yn cynnwys materion megis hierarchaeth ffyrdd; diffinio nam; cylchoedd arolygu; ac amseroedd ymateb atgyweirio. Mae safon y gwaith cynnal a chadw a nodir yn y cod ymarfer yr un fath ledled y sir, waeth beth fo dosbarth y ffordd h.y. mae twll yn y ffordd yr un fath ar ffordd A ag y mae ar ffordd wledig, ac mae'r amser atgyweirio diffiniedig yr un fath hefyd. Yr unig wahaniaeth yw nifer yr archwiliadau; mae ffyrdd gwledig di-ddosbarth yn cael eu harchwilio yn ffurfiol ddwywaith y flwyddyn, ac mae ffyrdd trefol di-ddosbarth yn cael eu harchwilio bob tri mis.
- 4.3. Mae gan Sir Ddinbych 1,418 cilometr o ffyrdd a dengys y tabl isod gynnwys y rhwydwaith o ran dosbarthiad ffyrdd a'r rhaniad rhwng gwledig a threfol. Mae'r ffigyrau mewn cilometrau.

Dosbarthiad	Trefol	Gwledig	Cyfanswm
Ffyrdd A	29.7	110.1	139.8
Ffyrdd B	18.2	115.5	133.7
Ffyrdd C	31.7	489.9	521.6
Di-ddosbarth	222.2	401.2	623.4
Cyfanswm	301.8	1116.7	1418.5

- 4.4. Ni ystyrir ffyrdd A a B yn yr adroddiad hwn. Mae'r Cyngor yn cynnal arolwg o 50% o'u ffyrdd C bob blwyddyn a gwneir hyn trwy ddefnyddio offer arbenigol gan gyflenwr allanol. Dengys hyn y gyfran o ffyrdd mewn cyflwr 'Gwael' (y diffiniad yw angen gwaith cynnal yn fuan). Yn 2017, roedd y ffigwr hwn yn 10.2%, a wellodd i 8.3% yn 2019, a gwella ymhellach yn 2021 pan roedd yn 7.6%. Fodd bynnag, mae 7.6% o ffyrdd C dal yn gyfwerth â 40 cilometr o ffyrdd sydd angen gwaith.

- 4.5. Mae'n llawer anos gwerthuso cyflwr ffyrdd di-ddosbarth ond, ers 2011, rydym wedi defnyddio system pwyntiau yn seiliedig ar ymddangosiad gweledol gyda sgoriau uchel yn golygu bod yr arwyneb yn wael yn weledol h.y. twll yn y ffordd ac angen trwsio / arwyneb newydd. Yn anffodus, oherwydd Covid, roedd rhaid atal y dull hwn am rai misoedd felly nid yw gwerthusiad diweddar ar gael. Fodd bynnag, dangosodd y tuedd diweddaraf (ar ôl gwelliant o 2011 i 2016) fod y ffyrdd hyn yn gwaethygu. Disgwyliwn y bydd ffigyrau newydd yn dangos bod y ffyrdd yn ôl i, neu'n waeth na, sefyllfa 2011.
- 4.6. Mae'r holl werthusiadau yn dangos fod gwahaniaeth amlwg rhwng cyflwr ffyrdd trefol a rhai gwledig, gyda'r rhai tu allan i'r cyfyngiad 30 milltir yr awr y rhai gwaethaf. Felly mae'r prif feysydd o bryder yn ymwneud â ffyrdd gwledig, sy'n ffurfio cyfran llawer mwy o'r rhwydwaith, fel y gwelir yn y tabl yn 4.3. Mae ein gwerthusiad ni hefyd o ganlyniad i'r gwahaniaeth mewn ymholiadau a gawn gan breswylwyr a defnyddwyr ffyrdd ble mae'r pwyslais eto ar dyllau yn y ffyrdd tu allan i'r trefi.
- 4.7. Gofynnodd y Pwyllgor am feini prawf a/neu fformiwla ar gyfer dyrannu cyllid, ond mae hyn yn anodd ei grynhoi i rywbeth penodol. Yn hanesyddol, mae'r Rheolwr Asedau wedi penderfynu pa ffyrdd fydd yn mynd ar y rhaglen ac, ar ôl cysylltu'r rhain â'r gyllideb oedd ar gael, wedi cytuno ar y rhestr hon gyda'r holl Gynghorwyr. Ni chofnodwyd y 'meini prawf' ar gyfer penderfynu beth ddylai fod ar y rhestr ac mae'n anodd ei ddiffinio, ond roedd bob amser yn seiliedig ar sicrhau fod o leiaf un ffordd o ansawdd dda ar gyfer y gymuned. Fel arfer hon oedd y cyswllt prysuraf i'r ardal er mwyn i'r nifer uchaf o ddefnyddwyr elwa. Roedd hefyd yn sicrhau bod y risg i ddefnyddwyr yn isel, fel sy'n ofynnol gan y Ddeddf Priffyrdd. Rhan arall o'r strategaeth oedd trin ffyrdd a oedd ar fin dechrau methu er mwyn targedu'r methiant cyn iddo ddod yn llawer drytach.
- 4.8. Rhagwelir y bydd arian cyfalaf ychwanegol yn caniatáu mwy o ddefnydd o'r strategau a nodir ym mharagraff 4.5. Fodd bynnag, byddwn hefyd yn defnyddio'r strategaeth flaenoriaethu a gytunwyd ym Mhwyllgor Craffu Perfformiad ar 7 Rhagfyr 2017, ac sydd bellach yng Nghod Ymarfer Priffyrdd CSDd, sef:
- a) Byddwn yn canolbwyntio ar strategaeth atal ac yn defnyddio'r cyllid sydd ar gael i ddiogelu cymaint o ffyrdd â phosibl sydd mewn cyflwr eithaf da Mae diogelu/atal dirywiad ffyrdd yn darparu gwell gwerth am arian na'u trwsio

- b) Byddwn yn blaenoriaethu triniaethau arwyneb i selio ffyrdd i'w cadw mewn cyflwr da
- c) Bydd gwaith llenwi tyllau ac ati yn dal yn rhan bwysig o'r rhaglen
- d) Byddwn yn nodi safleoedd lle bydd selio uniadau yn ddigon i atal dirywiad mawr
- e) Byddwn yn defnyddio cyllidebau refeniw yn effeithiol er mwyn sicrhau bod systemau draenio yn effeithlon i gadw cymaint o ddŵr â phosibl oddi ar y ffyrdd
- f) Byddwn yn defnyddio'r peiriant Jetpatcher i drin ffyrdd gwledig sydd wedi dirywio
- g) Byddwn yn gweithio gyda gwasanaethau eraill i gael y gwerth gorau yn defnyddio'r cyllid sydd ar gael
- h) Byddwn yn ceisio cael cyllid gan Lywodraeth Cymru i fynd i'r afael â materion sylweddol nad ydym yn gallu eu cyllido

4.9. Mae'r adroddiad hwn hefyd yn gyfle i hysbysu Aelodau fod y Gwasanaeth hefyd yn edrych ar strategau eraill a ddylai hefyd olygu gwell cynnal a chadw dros y blynyddoedd nesaf. Mae gwagu gylïau, clirio ac ysgubo ffosydd i gyd yn cael eu hariannu gan refeniw, yn ogystal â llenwi tyllau yn y ffyrdd. Ein nod yw cael llai o dyllau yn y ffyrdd (oherwydd gwell arwynebau ffyrdd) ac yna gellir buddsoddi'r arian hwn (yn rhannol) mewn gweithgareddau eraill i gefnogi cynnal a chadw cyffredinol. Yn ogystal â hyn, rydym yn bwriadu targedu systemau draenio problemus yn fwy effeithiol er mwyn cadw dŵr oddi ar y ffyrdd a lleihau dirywiad. Eleni rydym eisoes wedi cychwyn strategaeth o gau rhannau o ffyrdd er mwyn gwneud mwy o waith sylfaenol megis trwsio arwyneb ffordd, clirio ceuffos a gwelliannau ffosydd er mwyn cyflawni buddion mwy hirdymor. Dros amser, wrth i'r rhwydwaith wella oherwydd gwell buddsoddiad, bydd hyn yn cael ei ymestyn er mwyn cael gwell gwerth am arian.

4.10. Er bod yr adroddiad hwn yn canolbwyntio ar ffyrdd gwledig, mae'n bwysig nodi bod y strategau a nodir yn yr adroddiad hwn ar gyfer pob ffordd gan eu bod oll yn dod o dan yr un Ddyletswydd. Bydd y cyllid cyfalaf ychwanegol, ynghyd â newid canolbwynt, yn caniatáu i ni ddatblygu rhwydwaith ffordd cadarn o ansawdd da ledled y sir. Er fod hwn yn nod hirdymor, mae ein strategaeth yn un a fydd hefyd yn cyflawni buddion byr dymor a groesawir gan breswylwyr cyn gynted ag y byddant yn

dod yn ymwybodol fod gwaith ar fin digwydd ar nifer o'r ffyrdd problematig hirdymor bu rhaid iddynt eu defnyddio.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

5.1. Mae "Buddsoddi mewn ffyrdd a phontydd i gynnal isadeiledd hyfyw, cynaliadwy" yn ymrwymiad amlwg yn y Cynllun Corfforaethol cyfredol, ac yn ffurfio rhan o'r Flaenoriaeth Gorfforaethol Cysylltu Cymunedau.

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

6.1. Nid oes unrhyw effaith sylweddol ar wasanaethau eraill. Bydd y drefn a nodir yn y papur hwn yn cael ei chyflawni o fewn cyllidebau sy'n bodoli.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o'r Effaith ar Les?

7.1. Ni ofynnir am benderfyniad yn yr adroddiad hwn, felly ni chynhaliwyd Asesiadau Effaith ar Les.

8. Pa ymgynghoriadau sydd wedi'u cynnal gyda Chraffu ac eraill?

8.1. Mae egwyddorion y dull hwn wedi eu trafod gydag Aelodau ar sawl achlysur, yn cynnwys: Pwyllgor Craffu Perfformiad ar 7 Rhagfyr 2017; Cabinet ar 21 Ionawr 2020 (ble cymeradwywyd Cod Ymarfer CSDd); Gweithdy Aelodau ar 9 Chwefror 2021; ac yn flynyddol ym mhob cyfarfod Grŵp Ardal Aelodau ble ymgynghorir ar y Rhaglen Gyfalaf flynyddol.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

9.1. Mae'r Cyngor wedi darparu £4 miliwn ar gyfer Priffyrdd yn 2021/22 ac mae'r cynigion y gyllideb sy'n mynd i'r Cabinet a'r Cyngor yn Ionawr yn darparu £4 miliwn yn ychwanegol ar gyfer 2022/23. Mae dyhead i ddarparu £4 miliwn arall am y 3 mlynedd wedi hynny. Byddai hyn yn golygu buddsoddiad sylweddol a fyddai, er y'i croesawir, yn cael effaith ar allu'r Cyngor i ariannu prosiectau eraill. Mae'n amlwg fod gan y Gwasanaeth y sgiliau a'r gallu technegol i sicrhau bod y cyllid hwn yn cael ei flaenoriaethu'n effeithiol ac y cyflawnir gwerth am arian. Credaf fod yr adroddiad hwn yn ffurfio rhan hanfodol o'r sicrwydd hwnnw ac fe'i croesawir.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

10.1. Mae'r cynnig a nodir yn y papur hwn wedi ei ddylunio'n benodol i reoli risg, yn unol â'n dyletswydd o dan y Ddeddf Priffyrdd.

11. Pŵer i wneud y penderfyniad

11.1. Adran 21 Deddf Llywodraeth Leol 2000.

11.2. Mae Adran 7.4.1 Cyfansoddiad y Cyngor yn manylu ar bwerau'r Pwyllgor Craffu o ran datblygu ac adolygu polisi.